

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ІМЕНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО**

Введено в дію
наказом директора коледжу
№ 18/02-01 від 01.04.2021

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні педагогічної ради
Олександрійського педагогічного
фахового коледжу
імені В.О.Сухомлинського
Протокол № 5 від 01.04.2021

**РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ
ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ**

Розроблено завідувачем
навчально-виробничої практики
Максімовою Л.Є.

«ПОГОДЖЕНО»
на засіданні методичної ради
Олександрійського педагогічного
фахового коледжу
імені В.О.Сухомлинського
Протокол № 3 від 02.03.2021

м. Олександрія, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	7
ВИТЯГ ІЗ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ, ЗА ЯКИМИ ЗДІЙСНЮЄ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ.....	15
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	28

ПЕРЕДМОВА

Одне із пріоритетних завдань вищих навчальних закладів (закладів фахової передвищої освіти) – надання якісних освітніх послуг, забезпечення якості у професійній підготовці фахівців.

Якість освіти розуміють як збалансовану відповідність процесу результату самої освітньої системи цілям, потребам соціальним нормам (стандартам) освіти [3].

Для досягнення якості професійної освіти випускника необхідно мати чіткі критерії оцінювання поточних і кінцевих результатів підготовки.

Тому дане питання актуальне і становить інтерес у рамках підготовки сучасних фахівців.

Мета цих рекомендацій – визначити критерії оцінювання практики майбутніх учителів з початкової освіти, учителів фізичного виховання, учителів з дошкільного виховання; розкрити роль критеріїв оцінювання практики у якості професійної освіти.

Для досягнення мети застосовано такі *методи науково-педагогічного дослідження*: аналіз науково-методичної літератури з проблеми, що висвітлюється; вивчення нормативних документів Міністерства освіти і науки України, досвіду роботи щодо вивчення та наукового тлумачення даного поняття.

Підготовлено робочою групою у складі:

Голова групи – Анатолій ЛИТВИН, директор коледжу.

Члени групи:

1. Літта МАКСІМОВА, заступник директора з навчальної роботи.
2. Віктор КОСЕНКО, завідувач методичного кабінету.
3. Володимир БОГУН, викладач фізико-математичних дисциплін.
4. Анна РУДА, голова студентського самоврядування.

За участі роботодавців Вікторії ЧЕРНЕЦЬКОЇ – начальника управління освіти Олександрійської міської ради, кандидата філологічних наук.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Успіхи навчально-пізнавальної діяльності студентів характеризуються кількісними і якісними показниками, що виражаються і фіксуються оцінкою. Оцінювання знань – визначення й вираження в умовних одиницях (балах), а також у оціночних судженнях викладача знань, умінь і навичок студентів відповідно до вимог навчальних програм [5].

У закладах фахової передвищої освіти практика є однією з форм навчання. Згідно з навчальними планами спеціальностей терміни фахової практики становлять від 20 до 30 відсотків всього навчального часу. За результатами навчальної та виробничої практики студенти складають заліки. Диференційовані заліки оцінюються за чотирибальною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Для правильності оцінювання потрібно визначити *критерії*. За своєю суттю критерій – це показник (ознака), на основі якого формується оцінка якості, порівнюються альтернативи, класифікуються об'єкти і явища. Таким чином, за критеріями здійснюється оцінка, визначення, класифікація. Критерії оцінювання практичного навчання повинні враховувати специфіку практики як форми навчання, освітню кваліфікаційну характеристику на випускника конкретної спеціальності та особливості професійних функцій.

Спираючись на дослідження А. Бойко та адаптуючи їх до практики, за об'єкт оцінювання слід взяти структурні компоненти діяльності:

- змістовий компонент – обсяг необхідних фахових знань про виконання тих чи інших професійних завдань (відповідно до програм практики). При оцінюванні підлягають аналізу такі характеристики: повнота, правильність, логічність, усвідомленість знань, уміння їх використовувати.
- операційно-організаційний компонент – здатність студента обирати способи дій з огляду на зміст професійної діяльності, окреслений програмою відповідного виду практики; індивідуальні якості, здібності, навички аналізувати, планувати, організовувати, контролювати процес і

результати виконання завдання, діяльність загалом. Підлягають аналізу також правильність, самостійність, точність, обґрунтованість виконання професійних функцій, нестандартність дій у розв'язанні завдань, досягненні мети роботи.

- емоційно-мотиваційний компонент – професійна вираженість, ставлення до діяльності (байдуже, недостатньо позитивне, позитивне, зацікавлене), чинники мотивації професійної освіти.

Критеріями оцінювання можуть слугувати (на основі праць А. Алексюка):

- характер засвоєння фахових знань: рівень усвідомлення, ґрунтовність, обсяг, повнота, точність, оперативність знань.

- якість застосованих знань, логіка мислення, аргументація, самостійність, культура застосування і зовнішнього вираження знань.

- ступінь оволодіння способами діяльності, уміннями і навичками застосування знань у професійному полі.

- оволодіння досвідом творчої діяльності.

- якість виконання роботи: зовнішнє оформлення, темп та строки виконання, ретельність, відповідність вимогам програми, методичним рекомендаціям.

Система оцінювання практичного навчання повинна визначати на кожному етапі навчання рівень успішності майбутніх фахівців у відповідності до вимог стандартів підготовки фахівців, професійних стандартів, зокрема професійних стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти», затвердженого наказом Міністерства економіки України №755 – 21 від 19 жовтня 2021., професійного стандарту за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)," затвердженого наказом Міністерства економіки торгівлі та сільського господарства України № 2736-20 від 23.12.2020; рівень професійної компетентності, рівень готовності до застосування знань у професійному

середовищі.

Практика повинна сформувати комплекс компетенцій.

Компетенція – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Основними компетенціями, яких потребує сучасне життя, є:

- соціальні-здатність брати на себе відповідальність, брати участь у суспільному прийнятті рішень, врегулюванні конфліктів ненасильницьким шляхом, у функціонуванні та розвитку демократичних інститутів суспільства;

- полікультурні – пов'язані із життям у полікультурному суспільстві, передбачають розуміння несхожості людей, взаємоповагу до їх мови, релігії, культури тощо;

- комунікативні – володіння усною і писемною рідною та іншими мовами;

- інформаційні – зумовлені зростанням ролі інформації у сучасному суспільстві, передбачають оволодіння інформаційними технологіями, вміння здобувати, критично осмислювати і використовувати різноманітну інформацію;

- саморозвитку та самоосвіти – потреба і готовність постійно вдосконалюватись як у професійному, так і в особистому плані [4, с. 354].

Особливості педагогічної професії зумовлюють і особливі вимоги до неї. Сучасні вимоги до педагога висвітлені в законі «Про загальну середню освіту»: «Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти».

Професійна компетентність учителя передбачає наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь та

навичок). Їх змістом є знання предмета, методики його викладання, знання педагогіки і психології. Особливостями професійних знань є їх комплексність (потребує вміння синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, вибирати засоби взаємодії), натхненність (висловлювання власного погляду, розуміння проблеми, своїх міркувань [4, с.418]).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИКИ

Узагальнюючи вище зазначене й виходячи з багаторічного досвіду роботи Олександрійського педагогічного фахового коледжу імені В.О. Сухомлинського та досвіду роботи педагогічних училищ Південного регіону України в галузі практичного навчання, варто взяти для оцінювання практики наступні критерії: рівень професійної компетентності студента-практиканта, повнота та терміни виконання змісту програми практики, результативність у виконанні професійних функцій, самостійність і творчість щодо реалізації поставленої мети, упровадження шляхів створення ефективного освітнього середовища.

Розкриємо загальні критерії оцінювання практики.

Оцінку «*відмінно*» заслуговує студент, який виявив високий рівень професійної компетентності; здатність самостійно та творчо виконувати професійні функції, передбачені програмою практики; здатність реалізовувати мету педагогічних видів діяльності в межах повноважень практики; її зміст виконав повно та у встановлені терміни.

Оцінку «*добре*» заслуговує студент, який виявив достатній рівень професійної компетентності; здатність самостійно виконувати професійні функції, передбачені програмою практики; здатність у цілому реалізовувати мету педагогічних видів діяльності в межах повноважень практики; її зміст виконав повно та у встановлені терміни.

Оцінку «*задовільно*» заслуговує студент, який виявив середній рівень професійної компетентності в обсязі, необхідному для подальшого

професійного навчання; здатність виконувати професійні функції, передбачені програмою практики, з допомогою керівників практичного навчання; здатність частково реалізовувати мету педагогічних видів діяльності в межах повноважень практики, її зміст виконав неповно або в повторно встановлені терміни.

Оцінку «незадовільно» заслуговує студент, який виявив низький рівень професійної компетентності; у якого відсутня здатність виконувати професійні функції, передбачені програмою практики, навіть з допомогою керівників практичного навчання; який не здатний реалізовувати мету педагогічних видів діяльності в межах повноважень практики; її зміст не виконав, встановлених термінів не дотримується.

У визначенні рівня професійної компетентності потрібно орієнтуватися на зміст інтегральної, загальних і спеціальних компетентностей випускника, результати навчання у відповідності до освітньо-професійних програм конкретної спеціальності, наскрізну та робочі програми видів практики.

Для більш точного, об'єктивного та компетентного оцінювання рівня досягнень здобувачів освіти за результатами проходження кожного виду практики необхідно дотримуватись методичних рекомендацій щодо оцінювання проміжних та кінцевих результатів видів робіт у рамках програми, розроблених керівниками практики та цикловими комісіями, урахувати характеристики й оцінки роботи студента керівником практики з базового закладу, специфіку спеціальності, особливості контингенту майбутніх спеціалістів (рівень загального інтелектуального розвитку, ерудованість, професійні та пізнавальні інтереси, мотивацію навчально-професійної діяльності, працездатність, ретельність, причини неуспішності тощо).

Олександрійський педагогічний фаховий коледж імені В.О. Сухомлинського готує фахівців за спеціальностями 013 Початкова освіта, 017 Фізична культура і спорт, 012 Дошкільна освіта.

Майбутні вчителі з початкової освіти проходять такі види педагогічної

практики: «Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя-класовода в перші дні дитини в школі», «Пробні уроки та заняття», «Позакласна та позашкільна виховна робота», «У дитячих оздоровчих таборах», «Безперервна практика». Майбутні вчителі фізичної культури – «Пробні уроки та заняття в школі», «Практика з позакласної виховної роботи», «Переддипломна педагогічна практика». Майбутні вчителі з дошкільного виховання – «Практика в ролі помічника вихователя», «Спостереження та пробна», «Літня педагогічна практики», «Переддипломна».

За кожний вид педагогічної практики студенти отримують диференційований залік, який виставляється за вище зазначеними критеріями.

За практику *«Позакласна та позашкільна виховна робота» («Практика з позакласної виховної роботи»)* студенти отримують залік на основі оцінок за проведення усіх видів робіт, залікових заходів, оформлення звітної документації, виконання індивідуальних завдань, передбачених робочими програмами цих видів практики. При цьому кожен виховний захід у межах практики рекомендовано оцінювати за такими критеріями:

- *«відмінно»* – мета заходу повно реалізована; виявлено вміння самостійно і творчо готуватися до практики, високий рівень володіння виховними технологіями; творчо застосовані методи, прийоми та засоби виховного впливу; поєднано роботу з класним колективом із індивідуальним підходом до учнів; раціонально розподілено час; забезпечено зворотній зв'язок та високий рівень впливу на учнів;

- *«добре»* – мета заходу реалізована; виявлено вміння самостійно готуватися до практики, достатній рівень володіння виховними технологіями; доцільно застосовані методи, прийоми та засоби виховного впливу; поєднано роботу з класним колективом із індивідуальним підходом

- до учнів; раціонально розподілено час; забезпечено зворотній зв'язок та достатній рівень впливу на учнів;

- *«задовільно»* – мета заходу реалізована неповно; виявлено вміння готуватися до практики з допомогою керівників практики, задовільний рівень

володіння виховними технологіями; застосовані методи, прийоми та засоби виховного впливу були недостатньо дієвими; частково поєднано роботу з класним колективом із індивідуальним підходом до учнів; час розподілено нераціонально, зворотній зв'язок та рівень впливу на учнів недостатні;

- *«незадовільно»* – мета заходу не реалізована; виявлено відсутність уміння готуватися до практики навіть з допомогою керівників практики, низький рівень володіння виховними технологіями; застосовані методи, прийоми та засоби виховного впливу були недієвими; робота з класним колективом не поєднана із індивідуальним підходом до учнів; час розподілено нераціонально; відсутній зворотній зв'язок, рівень впливу на учнів низький.

За практику *«Пробні уроки та заняття»* (*«Пробні уроки та заняття в школі»*), студенти отримують диференційований залік на основі оцінок за кожний пробний урок чи заняття, участі у спостереженнях та аналізі уроків студентів-практикантів, виконання інших видів робіт, передбачених робочою програмою виду практики, оформлення звітної документації.

При цьому кожен пробний урок рекомендовано оцінювати за такими критеріями:

- *«відмінно»* – мета уроку повно реалізована; виявлено вміння самостійно і творчо готуватися до практики, високий рівень володіння освітніми технологіями; творчо застосовані різні методи, прийоми та засоби навчання; робота базувалася на загальнодидактичних принципах навчання, вимоги до проведення сучасного уроку витримані в повній мірі;

- *«добре»* – мета уроку реалізована; виявлено вміння самостійно готуватися до практики, достатній рівень володіння освітніми технологіями; доцільно застосовані різні методи, прийоми та засоби навчання; у цілому робота базувалася на загальнодидактичних принципах навчання, вимоги до проведення сучасного уроку витримані;

- *«задовільно»* – мета уроку реалізована неповно; виявлено вміння готуватися до практики з допомогою керівників практики, задовільний рівень володіння освітніми технологіями; застосовані методи, прийоми та засоби

навчання були недостатньо дієвими; робота базувалася лише на окремих загальнодидактичних принципах навчання, вимоги до проведення сучасного уроку витримані частково;

- *«незадовільно»* – мета уроку не реалізована; виявлено відсутність уміння самостійно готуватися до практики навіть з допомогою керівників практики, низький рівень володіння навчальними технологіями; застосовані методи, прийоми та засоби навчання були недієвими; робота не базувалася на загальнодидактичних принципах навчання, вимоги до проведення сучасного уроку не витримані належним чином.

При оцінюванні результативності проведення уроків різних предметів враховують їх специфіку та методичні рекомендації, розроблені цикловими комісіями.

За практику *«Практика в ролі помічника вихователя»* студенти отримують залік на основі оцінок за проведення усіх видів робіт, залікових заходів, оформлення звітної документації, виконання індивідуальних завдань, складання психолого-педагогічних характеристик, передбачених робочою програмою цього виду практики.

При цьому роботу у межах практики рекомендовано оцінювати за такими критеріями:

- *«відмінно»* – студент правильно та самостійно визначає мету освіти дітей раннього та передшкільного віку, цілеспрямовано добирає методи і прийоми організації освітнього процесу в групах раннього та передшкільного віку під час планування роботи; здатний передбачати результати педагогічного впливу, самостійно проводити розвивальну і виховну роботу з дітьми перших трьох років життя, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості, аналізувати роботу вихователя та свою власну згідно із змістом програми практики, складати психолого-педагогічну характеристику дитини; ефективно проводить роботу з батьками дітей, якісно веде записи спостережень, аналізу, повністю і правильно відображає їх в щоденнику практики; працює над самоосвітою та професійним зростанням;

- *«добре»* — студент правильно визначає мету освіти дітей раннього та дошкільного віку, але утруднюється у її формулюванні, добирає методи і прийоми організації освітнього процесу в групах раннього та дошкільного віку під час планування роботи з допомогою керівника практики; у цілому здатний передбачати результати педагогічного впливу, проводити розвивальну і виховну роботу з дітьми перших трьох років життя, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості, аналізувати роботу вихователя та свою власну згідно із змістом програми практики, скласти психолого-педагогічну характеристику дитини; проводить роботу з батьками дітей з допомогою вихователя; систематично веде записи спостережень, аналізу, правильно відображає їх в щоденнику практики; працює над самоосвітою та професійним зростанням;

- *«задовільно»* – студент визначає мету освіти дітей раннього та дошкільного віку, добирає методи і прийоми організації освітнього процесу в групах раннього та передшкільного віку під час планування роботи з допомогою керівника практики, але недостатньо усвідомлює місце їх використання; утруднюється у передбаченні результатів педагогічного впливу, проведенні розвивальної та виховної роботи з дітьми перших трьох років життя, недостатньо враховує їх вікові та індивідуальні особливості; аналіз роботи вихователя та своєї власної згідно із змістом програми практики робить частково; складає психолого-педагогічну характеристику дитини неповно; проводить окремі складові роботи з батьками дітей з допомогою вихователя, веде записи спостережень, аналізу, відображає їх в щоденнику практики; недостатньо працює над самоосвітою та професійним зростанням;

- *«незадовільно»* – студент мав суттєві зауваження щодо проходження практики, виконання обов'язків практиканта, програма практики не виконана.

За практику «Спостереження та пробна практика» студенти отримують залік на основі оцінок за проведення усіх видів робіт, залікових заходів, оформлення звітної документації, виконання індивідуальних завдань,

передбачених робочою програмою цього виду практики.

При цьому роботу у межах практики рекомендовано оцінювати за такими критеріями:

- *«відмінно»* – якісно використовує знання особливостей організаційно-педагогічної та методичної роботи в групах раннього і передшкільного віку, педагогіки, психології та фахових методик в освітньому процесі дошкільника; під час добору методів та прийомів організації заходів життєдіяльності у першу і другу половину дня передбачає результати педагогічного впливу; повно реалізовує мету пробних занять (режимних моментів), аналізує їх виховний, розвиваючий, освітній потенціал, ефективність створеного середовища, вміє налагоджувати взаємодію з усіма учасниками закладу дошкільної освіти, самостійно веде спостереження згідно програмових завдань, своєчасно і повно оформлює щоденник; практиканта працює над самоосвітою та професійним зростанням;

- *«добре»* – у цілому використовує знання особливостей організаційно-педагогічної та методичної роботи в групах раннього і передшкільного віку, педагогіки, психології та фахових методик в освітньому процесі дошкільника; під час добору методів та прийомів організації заходів життєдіяльності у першу і другу половину дня з допомогою керівника практики передбачає результати педагогічного впливу; у достатній мірі реалізовує мету пробних занять (режимних моментів), аналізує їх виховний, розвиваючий, освітній потенціал, ефективність створеного середовища; має окремі труднощі щодо взаємодії з усіма учасниками закладу дошкільної освіти, веде спостереження згідно програмових завдань, своєчасно оформлює щоденник практиканта; працює над самоосвітою та професійним зростанням;

- *«задовільно»* – знання особливостей організаційно-педагогічної та методичної роботи в групах раннього і передшкільного віку, педагогіки, психології та фахових методик в освітньому процесі дошкільника є задовільними, їх використання недостатньо якісним; під час добору методів та прийомів організації заходів життєдіяльності у першу і другу половину дня

навіть з допомогою керівника практики утруднюється передбачити результати педагогічного впливу; частково реалізовує мету пробних занять (режимних моментів), аналізує їх виховний, розвиваючий, освітній потенціал, ефективність створеного середовища; має труднощі щодо взаємодії з усіма учасниками закладу дошкільної освіти, неповно або несистематично веде спостереження згідно програмових завдань, оформлює щоденник практиканта; недостатньо працює над самоосвітою та професійним зростанням;

- *«незадовільно»* – студент мав суттєві зауваження щодо проходження практики, виконання обов'язків практиканта, програма практики не виконана.

Викладачі психології, педагогіки, методик, з яких проводяться показові та пробні заняття, розробляють і затверджують у формі встановлених процедур критерії їх аналізу й оцінки для забезпечення більш високого рівня компетентності студента як вчителя з дошкільного виховання.

За практику «У дитячих оздоровчих таборах» («Літня педагогічна практика») студенти отримують диференційований залік у разі виконання програми практики, оформлення звітної документації. Оцінювання здійснюється за загальними критеріями, при цьому враховується характеристика й оцінка роботи керівником практики з базового закладу, рецензія на перевірку документації викладачем, що залучений до керівництва цього виду практики. За окремих суб'єктивно-об'єктивних причин студенти можуть отримати залік на основі захисту творчої роботи за визначеною тематикою.

За практику «Спостереження за навчально-виховною роботою вчителя-класовода в перші дні дитини в школі» студенти отримують залік у разі виконання програми практики, оформлення звітної документації. Оцінювання здійснюється за загальними критеріями, при цьому враховується характеристика й оцінка роботи керівником практики з базового закладу, результати поточного контролю.

За практику «Безперервна практика» («Переддипломна (педагогічна) практика», «Переддипломна»)) студенти отримують диференційований залік у разі виконання програми практики, оформлення звітної документації. Оцінювання здійснюється на основі захисту звіту за загальними критеріями, при цьому враховується характеристика й оцінка роботи керівником практики з базового закладу, рецензія на перевірку документації викладачем, що залучений до керівництва цього виду практики.

За всі види навчальної практики, що передбачені навчальними планами, студенти отримують залік у разі виконання всіх програмових видів робіт, оформлення документації практики, враховуючи положення робочих програм практики, методичних рекомендацій, розроблених цикловими комісіями.

За спостереження показових уроків (занять) студенти отримують оцінки, які виставляються в журналах обліку роботи академічних груп і викладача та дублюються в журналах обліку практики. Вони враховуються при виставленні оцінок за семестр з навчальних дисциплін як виконання плану практичних (лабораторних) занять з кожної дисципліни згідно з її програмою.

При визначення рівня сформованості компетентностей студента-практиканта необхідно керуватися змістом і вимогами освітньо-професійних програм, а саме:

ВИТЯГ ІЗ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ, ЗА ЯКИМИ ЗДІЙСНЮЄ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Перелік компетентностей випускника

Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій та фахових методик дошкільної освіти та характеризуються комплексністю та невизначеністю умов; нести відповідальність за
-----------------------------------	--

	результати своєї діяльності; здійснювати контроль за іншими особами у визначених ситуаціях.
Загальні компетентності	<p>ЗК1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК3 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК4 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК5 Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК6 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.</p> <p>ЗК7 Здійснення безпечної діяльності.</p> <p>ЗК8 Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p>
Спеціальні компетентності	<p>СК1 Здатність до формування наскрізних умінь у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку: виявляти творчість та ініціативність, керувати емоціями, висловлювати та обґрунтовувати власну думку, критично мислити, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми та співпрацювати в колективі.</p> <p>СК2 Здатність до фізичного розвитку дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку, формування життєво необхідних умінь та навичок, рухового досвіду та розвитку фізичних якостей.</p> <p>СК3 Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку навичок безпечної поведінки в довкіллі, навичок орієнтування на сталий розвиток.</p>

	<p>СК4 Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку основ здорового способу життя, здоров'язберезувальних навичок.</p> <p>СК5 Здатність до формування у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку взаємин з оточенням (предметним, природним, соціальним).</p> <p>СК6 Здатність до розвитку психічно-емоційної сфери особистості дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.</p> <p>СК7 Здатність до формування елементарних логіко-математичних уявлень у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.</p> <p>СК8 Здатність до навчання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.</p> <p>СК9 Здатність до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів).</p> <p>СК10 Здатність до розвитку мовлення у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку та їхньої взаємодії з однолітками та дорослими.</p> <p>СК11 Здатність до організації та керівництва ігрової, художньо-естетичної, пізнавально-дослідницької діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку</p> <p>СК12 Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку елементарних уявлень про різні види мистецтва та засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності в різних видах мистецтва</p> <p>СК13 Здатність до організації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних фізичних і психічних можливостей дітей в найбільш оптимальних для них формах.</p> <p>СК14 Здатність до саморозвитку та самореалізації з використанням перспективного педагогічного досвіду, освітніх інновацій у професійній діяльності.</p> <p>СК15 Здатність до комунікативної взаємодії з учасниками освітнього процесу.</p>
--	---

**Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти,
сформульований у термінах результатів навчання**

РН1	Упорядковувати універсальне, розвивальне середовище у групах раннього та передшкільного віку з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини.
РН2	Планувати та організовувати освітній процес у закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів здоров'язбереження, особистісно зорієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії.
РН3	Встановлювати зв'язок між процесом розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку відповідно до їхніх вікових особливостей.
РН4	Окреслювати завдання, форми взаємодії «родина – заклад дошкільної освіти – початкова школа» та їх реалізації в умовах закладу дошкільної освіти.
РН5	Виявляти та узагальнювати результати різних видів діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку з використанням педагогічних технологій.
РН6	Формувати моральні цінності у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку відповідно до морально-етичних норм.
РН7	Передбачати та оцінювати результати власної діяльності з урахуванням закономірностей освітнього процесу закладу дошкільної освіти.
РН8	Визначати концептуальні засади, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми дошкільного (раннього та передшкільного) віку.
РН9	Визначати завдання, зміст специфічно дитячих видів діяльності (предметно-практичної, ігрової, пізнавальної) та організовувати їх відповідно до освітніх програм.
РН10	Організовувати умови безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні в процесі організації різних видів діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.
РН11	Мати навички збереження та зміцнення психічного, фізичного та соціального здоров'я, попередження та протидії булінгу, формування навичок здорового способу життя у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.
РН12	Здійснювати педагогічну комунікацію з іншими суб'єктами освітнього процесу закладу дошкільної освіти на засадах етики професійного спілкування та оцінювати результативність педагогічної взаємодії.
РН13	Знати нормативно-правові документи, законодавчі акти у сфері дошкільної освіти і використовувати їх у практичній діяльності.

PH14	Формувати компетентності у просторі освітніх напрямів роботи закладу дошкільної освіти через організацію самостійної творчої діяльності (ігрової, художньо-естетичної) дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.
PH15	Визначати особливості та способи організації провідної (ігрової) діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.
PH16	Володіти методиками та технологіями зони актуального та ближнього розвитку дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку різного рівня розвитку.
PH17	Формувати національно-патріотичні почуття у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку, а також ціннісне ставлення до культурних надбань українського народу, повагу до представників різних національностей і культур.
PH18	Організовувати та розділяти предметно-просторове розвивальне середовище на осередки діяльності в групах дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку
PH19	Аналізувати перспективний педагогічний досвід в системі дошкільної освіти та використовувати його в подальшій роботі з дітьми дошкільного (раннього та передшкільного) віку.
PH20	Забезпечувати формування наскрізних умінь особистості дитини в різних видах діяльності в умовах закладу дошкільної освіти.

Спеціальність 013 Початкова освіта

Перелік компетентностей випускника

Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі в професійній діяльності, що вимагає застосування положень і методів психолого-педагогічної науки та характеризується певною невизначеністю умов, а також нести відповідальність за результати своєї діяльності в освітньому процесі.
Загальні компетентності	ЗК1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній

	<p>системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК3 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК4 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК5 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК6 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК7 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.</p> <p>ЗК8 Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p>
<p>Спеціальні компетентності</p>	<p>СК1 Здатність до застосування системи психолого-педагогічних знань і умінь, що є базовими для реалізації змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти.</p> <p>СК2 Здатність до планування, моделювання, конструювання, проектування, організації освітнього процесу в початковій школі.</p> <p>СК3 Здатність до використання відкритих ресурсів, інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі.</p> <p>СК4 Здатність дотримуватись вимог нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі.</p> <p>СК5 Здатність до організації та проведення педагогічної діагностики учня.</p> <p>СК6 Здатність визначати мету та завдання освітнього процесу, коригувати його шляхом зіставлення проміжних результатів із запланованими.</p> <p>СК7 Здатність добирати доцільні методи, засоби і форми навчання відповідно до визначених мети і завдань уроку, іншої форми навчання з урахуванням специфіки змісту навчального матеріалу та індивідуальних особливостей учнів.</p> <p>СК8 Здатність до проведення формульовального та підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів.</p>

	<p>СК9 Здатність до відстеження динаміки та забезпечення підтримки особистісного розвитку дитини в освітньому процесі.</p> <p>СК10 Здатність до активного залучення батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.</p> <p>СК11 Здатність до роботи в команді з профільними фахівцями для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.</p> <p>СК12 Здатність до організації здоров'язбережувального, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища.</p> <p>СК13 Здатність усвідомлювати особисті відчуття і почуття, управляти власними емоційними станами.</p> <p>СК14 Здатність до усвідомлення потреби в саморозвитку з метою набуття додаткових професійних компетентностей.</p>
--	---

5. Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання

РН1	Використовувати фахову літературу та інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі початкової школи.
РН2	Дотримуватися нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі.
РН3	Планувати роботу вчителя, а саме здійснювати: календарно-тематичне планування змісту освітніх галузей, поурочне планування, планування виховної роботи, планування професійного саморозвитку вчителя.
РН4	Здійснювати педагогічну діагностику молодшого школяра.
РН5	Розуміти сутність, принципи, зміст, методи, форми та організацію процесу навчання, виховання і розвитку молодших школярів.
РН6	Використовувати в освітньому процесі методики та систему теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти.
РН7	Проводити моніторинг якості навчальних досягнень, здійснювати контроль і оцінювання учнів початкової школи.
РН8	Забезпечувати підтримку особистісного розвитку дитини в освітньому процесі.

PH9	Залучати батьків до освітнього процесу в початковій школі на засадах партнерства.
PH10	Взаємодіяти з колегами, профільними фахівцями та іншими учасниками освітнього процесу початкової школи.
PH11	Створювати безпечні, психологічно комфортні умови освітнього процесу, використовувати прийоми попередження та протидії булінгу, надавати домедичну допомогу.
PH12	Складати індивідуальну програму розвитку дитини з особливими освітніми потребами та знаходити оптимальні шляхи її реалізації.
PH13	Створювати здоров'язберезувальне освітнє середовище, зорієнтоване на особистісний розвиток молодших школярів.
PH14	Враховувати при створенні освітнього середовища індивідуальні потреби учнів.
PH15	Розуміти мету, систему цінностей та завдання професійної діяльності вчителя, та усвідомлювати свою роль (місію) як педагога початкової освіти.

Спеціальність 017 Фізична культура і спорт

6 – Програмні компетентності

Інтегральна компетентність	Здатність особи вирішувати типові спеціалізовані задачі в окремій галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів педагогіки, психології та окремих методик навчання та може характеризуватися певною невизначеністю умов; відповідальність за результати своєї діяльності; здійснення контролю інших осіб у визначених ситуаціях.
Загальні компетентності	ЗК-1 здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ЗК-2 здатність застосовувати знання на практиці; ЗК-3 базові загальні знання в області, що вивчається; ЗК-4 навички опрацювання повідомлень (уміння знаходити та аналізувати повідомлення з різних джерел, робити на основі їх висновки). ЗК-5 уміння спілкуватися, включаючи усну та письмову комунікацію українською та принаймні однією із іноземних мов, навички роботи в команді; ЗК-6 здатність працювати самостійно, опанувати новими знаннями і навичками для продовження професійного розвитку

	<p>ЗК-7 уміння працювати із сучасною комп'ютерною технікою (базові комп'ютерні навички);</p> <p>ЗК-8 Здатність використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;</p> <p>ЗК-9 Прагнення до збереження навколишнього середовища та дотримання основних гігієнічних норм.</p>
<p>Спеціальні (фахові) компетентності</p>	<p>ФК 1. Здатність забезпечувати формування фізичної культури особистості.</p> <p>ФК 2. Здатність проводити тренування та супроводження участі спортсменів у змаганнях.</p> <p>ФК 3. Здатність до організації оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення.</p> <p>ФК 4. Здатність визначати заходи з фізкультурно-спортивної реабілітації та форми адаптивного спорту для осіб, що їх потребують.</p> <p>ФК 5. Здатність зміцнювати здоров'я людини шляхом використання рухової активності, раціонального харчування та інших чинників здорового способу життя.</p> <p>ФК 6. Здатність до розуміння ретроспективи формування сфери фізичної культури і спорту.</p> <p>ФК 7. Здатність застосовувати знання про будову та функціонування організму людини.</p> <p>ФК 8. Здатність проводити біомеханічний аналіз рухових дій людини.</p> <p>ФК 9. Здатність надавати долікарську допомогу під час виникнення невідкладних станів.</p> <p>ФК 10. Здатність здійснювати навчання, виховання та соціалізацію людини у сфері фізичної культури і спорту, застосовуючи різні педагогічні методи та прийоми.</p> <p>ФК 11. Здатність аналізувати прояви психіки людини під час занять фізичною культурою і спортом.</p> <p>ФК 12. Здатність використовувати спортивні споруди, спеціальне обладнання та інвентар.</p> <p>ФК 13. Здатність застосовувати сучасні технології управління суб'єктами сфери фізичної культури і спорту.</p> <p>ФК 14. Здатність до безперервного професійного розвитку.</p>

7 - Програмні результати навчання

ПРН1.	Здатність продемонструвати знання та розуміння основ педагогічної діяльності, основних понять дидактики та теорії виховання; оптимального добору форм, методів та засобів навчання і виховання, основних етапів засвоєння знань; специфіки організації навчання обдарованих учнів; можливих причин відставання у навчанні.
ПРН2.	Спроможність реалізовувати знання закономірностей освітнього процесу при здійсненні власної педагогічної діяльності; добирати ефективні методи, прийоми та засоби навчання та виховання залежно від змісту, мети, вікових особливостей учнів тощо; дотримуватися основних вимог до проведення уроку, організувати освітній процес; впроваджувати сучасні педагогічні технології в практику школи.
ПРН3.	Здатність продемонструвати знання і розуміння психологічних аспектів освітньої діяльності. Спроможність використовувати діагностичні засоби для визначення педагогічних проблем навчання та виховання учнів; здійснювати простіші психодіагностичні дослідження та аналізувати первинні дані.
ПРН4	Демонструвати ефективну співпрацю в команді співробітників окремих суб'єктів сфери фізичної культури і спорту; володіти навичками оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності і обдуманого вибору шляхів їх вирішення, нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності; дотримуватися етичних норм ділового спілкування та поведінки.
ПРН5.	Здатність продемонструвати знання і розуміння особливостей життєдіяльності дитячого організму в різні періоди онтогенезу, своєрідність функції організму на кожному віковому етапі. Спроможність реалізувати знання з анатомії та фізіології дитячого організму для добору доцільних для індивіда форм і методів формування фізичного, психічного і духовного здоров'я; впроваджувати заходи, спрямовані на профілактику вживання алкоголю, наркотиків, тютюнокуріння розраховані на різні цільові аудиторії (школярів, батьків, груп ризику).
ПРН6.	Здатність продемонструвати знання сучасної лінгвістичної науки як основи для формування умінь і навичок, комунікативно виправдано використовувати засоби мови в різних життєвих ситуаціях, особливо в професійній сфері. Спроможність використовувати мовні і мовленнєві уміння

	і навички в педагогічній діяльності, громадському житті, побуті тощо.
ПРН7.	Здатність продемонструвати опанування умінь іншомовного мовлення на рівні достатньому для здійснення спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі в типових ситуаціях.
ПРН8.	Виконувати визначені види рухових дій для занять масовим спортом; дотримуватися рекомендацій щодо тривалості та інтенсивності оздоровчої рухової активності протягом тижня; вести здоровий спосіб життя та здавати встановлені тести і нормативи щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України.
ПРН9.	Визначати та демонструвати на препаратах, муляжах та іншому матеріалі будову опорно-рухового апарату, серцево-судинної, нервової та інших систем організму людини; пояснювати значення основних понять та визначень, що характеризують перебіг фізіологічних процесів в організмі людини; прогнозувати зміни функціональних процесів при емоційних та фізичних навантаженнях; описувати біохімічні механізми енергетичного та пластичного забезпечення м'язового скорочення.
ПРН10.	Визначати синдроми поширених захворювань людини; виділяти причини, клінічну картину та засоби профілактики перенапруження систем організму осіб, які займаються фізичною культурою і спортом; діагностувати функціональний стан організму людини; застосовувати основні принципи та засоби надання долікарської допомоги у невідкладних станах та патологічних процесах в організмі; вибирати головні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту людей в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій; застосовувати гігієнічні заходи у процесі занять фізичною культурою і спортом; інтерпретувати основні положення раціонального природокористування, зокрема у сфері фізичної культури і спорту.
ПРН11.	Оволодіння навичками працювати самостійно та в групі (включаючи навички лідерства), уміння отримати результат у рамках визначеного часу з наголосом на оптимальність обраних шляхів досягнення мети.
ПРН12.	Здатність продемонструвати на базовому рівні знання методологічних та методичних засад науково-педагогічного дослідження; особливостей проведення науково-педагогічного дослідження. Спроможність

	здійснювати аналіз і узагальнення отриманих в дослідженні даних, оформлювати результати дослідження та формулювати на їх основі відповідні науково-практичні висновки.
ПРН13.	Пояснювати принципи, засоби та методи фізичного виховання; інтерпретувати теорію навчання рухових дій; описувати методики розвитку рухових якостей; визначати форми організації занять у фізичному вихованні; враховувати особливості фізичного виховання дітей та молоді. ПРН14. Демонструвати знання теоретичних засад використання рухової активності людини під час дозвілля для формування здоров'я; описувати міжнародний досвід залучення осіб до рухової активності; проводити оцінку рухової активності; складати план кондиційного тренування; розробляти та організовувати фізкультурно-оздоровчі заходи для різних груп населення.
ПРН15.	Здійснювати пошук нової інформації, що міститься в різноманітних друкованих та електронних джерелах, користуючись відповідними пошуковими методами і системами; володіти сучасними методами наукового дослідження, які застосовуються у сфері фізичної культури і спорту, використовувати методи математичної статистики, робити висновки у відповідності до поставлених завдань; здійснювати проектування наукової роботи; організовувати та здійснювати наукове дослідження з проблем фізичної культури і спорту.
ПРН16.	Планувати, виконувати і контролювати завдання для досягнення поставлених цілей.
ПРН17.	Пояснювати принципи, мету, завдання, засоби та методи спортивної підготовки, обговорювати особливості змагальної діяльності та організацію й проведення спортивних змагань, структуру тренувального процесу, основи відбору і орієнтації спортсменів, основи моделювання та прогнозування у підготовці спортсменів; визначати позатренувальні та позазмагальні засоби стимулювання працездатності та відновлювальних процесів.
ПРН18.	Інтерпретувати принципи, функції та методи управління; визначати особливості структури управління у сфері фізичної культури і спорту; обґрунтовувати проекти управлінських рішень для забезпечення ефективної діяльності окремих суб'єктів сфери фізичної культури і спорту; використовувати спортивні споруди, спеціальне обладнання та інвентар; проводити моніторинг змін у

	законодавстві, орієнтуватися у нормативних актах сфери фізичної культури і спорту.
ПРН19.	Демонструвати знання наукової педагогічної термінології та вміння виявляти шляхи застосування педагогічних знань у практиці професійної діяльності; пояснювати дидактичні принципи та інтерпретувати особливості їх реалізації у навчальному процесі, володіти методами організації процесу навчання; визначати особливості формування особистості у різні вікові періоди.
ПРН20.	Демонструвати знання основ психології особистості, характеристики психологічних процесів, психічних станів людини, психологічних якостей особистості, основ соціальної психології груп і колективу.
ПРН21.	Здатність до координації та розподілу завдань в команді для досягнення поставлених цілей.

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Узагальнюючи вище зазначене слід наголосити, що чітко означені та валідні критерії оцінювання практичного навчання забезпечать точність та об'єктивність у визначенні рівня професійної підготовки, реалізації цілей освітньо-професійних програм, допоможуть скласти корекційні програми підготовки в ході моніторингу професійного становлення здобувачів освіти, визначити перспективи кінцевого результату. При цьому необхідно враховувати оцінку з позиції роботодавців (працівників базових закладів), думку самих студентів, спираючись на результати опитування у фокус групах (здобувачі освіти, керівники практики, команда закладу дошкільної освіти), анкетування, відгуки роботодавців, випускників коледжу, які працюють за відповідною спеціальністю.

Таким чином, оцінювання практики студентів займає чільне місце в загальній системі підготовки сучасного фахівця, допомагає досягти якості освіти, реалізувати цілі освітньо-професійних програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. - К.: Либідь, 1998. – 558 с.
2. Бойко А. Концептуальні засади 12-бальної системи оцінювання у закладах вищої педагогічної освіти // Рідна школа. - 2002. - №2. - С. 12-15.
3. Вікторов В.Г. Проблеми управління якістю освіти. - www.filosof.com.ua.
4. Волкова Н.П. Педагогіка. - К.: Академія, 2012. - 612 с.
5. Програма педагогічних училищ. Педагогічна практика. Програма для учнів спеціальності 03.08 «Дошкільне виховання» (Укл. В.Д.Крушенська, Г.А.Шинкаренко. – К. 1992. – 16 с.).
6. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 567.
7. Стандарт передвищої вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр», затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021р. № 806.
8. Стандарт передвищої вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр», затверджено і введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021р. № 801.
9. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. - К.: Академвидав, 2006. - 352 с.